

Uvod k drugi izdaji

Uvajanje *Moškosti*

Deset let je že minilo, odkar je izšla prva izdaja *Moškosti*. V tem času je bilo mnogo raziskav, javnih razprav in oblikovanja politik. V novi izdaji, ob nespremenjenem prvotnem besedilu prinašamo tudi nove dele in preizprašujemo pomen tega polja vednosti kot celote. V uvodu orisujem izvor knjige in podrobneje predstavljam raziskave, izvedene po njenem izidu. V sklepnem delu povzemam nedavne razprave o politiki moškosti in spregovorim o tem, kako lahko raziskovanje moškosti vpliva na razumevanje trenutnih svetovnih problemov.

V *Moškosti* smo poskušali znotraj enotnega konceptualnega okvira doseči naslednje:

- slediti zgodovini sodobnega zahodnega preučevanja moškosti (1. poglavje);
- predstaviti teorijo moškosti, ki je vgrajena v družbeno teorijo spola (2.–3. poglavje);
- opisati življenja štirih skupin moških, ki so ujeti v procese sprememb (4.–7. poglavje);
- povezati zgodovino zahodnih moškosti in njihovih političnih izrazov v zaokroženo celoto (8.–9. poglavje);
- predlagati strategije za politiko enakosti spolov (10. poglavje).

Knjiga ima več virov, poleg mojih – tako kot vse v družbenih znanostih – temelji tudi na prispevkih mnogih drugih. Razprave o moških in spolu so vzniknile kot posledica ženskega osvobodilnega gibanja, v 70-ih se je pojavilo celo manjše moško osvobodilno gibanje, ki si je prizadevalo reformirati »moško spolno vlogo«. To je spodbudilo zanimive politične razprave o moških, moči in spremembah, ni pa neposredno pripeljalo do obsežnejših raziskav o tem, kar moški in fantje dejansko počnejo, poleg tega je trpelo zaradi globoke konceptualne zmede na področju spola.

V poznih 70-ih sem bila del raziskovalne skupine, ki je pripravljala študijo o neenakopravnosti v izobraževanju. Ta je vključevala empirično študijo družbenih odnosov v srednjih šolah, v okviru katere smo med najstniki opredelili številne vzorce moškosti in ženskosti (Connell, Ashenden, Kessler in Dowsett 1982). V zgodnjih 80-ih sem pri nekem konceptualnem projektu sodelovala z moškima, ki sta bila hkrati geja in teoretika, na podlagi česar so nastali obrisi »nove sociologije moškosti« (Carrigan, Connell in Lee 1985). Kmalu sem začela sodelovati tudi v programu raziskovanja družbenih razsežnosti aidsa, zlasti v življenju gejvskih moških. To je vodilo k resnemu premisleku o teorijah seksualnosti, pa tudi o obliki povezav med moškimi (Connell in Dowsett 1992, Kippax, Connell, Dowsett in Crawford 1993).

Sredi 80-ih me je začelo skrbeti pomanjkanje empiričnega znanja o moškostih, zato sem zasnovala študijo s spolom povezanih praks in zavedanja pri moških v kontekstih sprememb. Uporabila sem biografske intervjuje, izvedene s pomočjo Norma Radicana in Pipa Martina, ki so sčasoma postali osnova za 4.–7. poglavje *Moškosti*.

Gledano širše je knjiga nastala na podlagi teoretskih raziskav spola kot družbene strukture. Dolga leta sem si prizadevala izoblikovati celosten družbenoteoretski pogled na odnose spolov in ga navsezadnje izoblikovala v knjigi *Gender and Power* (1987). Ta analiza je pokazala, da zagotovo obstaja več moškosti, hkrati pa od mene tako rekoč zahtevala, da dopolnim z njimi povezano pomanjkljivo znanje. Nadalje je teoretično preiskovanje spola zraslo iz mojih srečanj s feminizmom – posebej v življenju in delu moje žene in partnerice Pam Benton. Jasno je pokazala,

da vprašanja spola niso nikoli le stvar razglabljanja, temveč so vedno povezana tudi z družbenim ukrepanjem.

Tako so se tematike združile. Vendar sem imela pomisleke, ali naj jih prepletem v knjigo, ker je že obstajala tedaj izjemno priljubljena zvrst »knjig o moških«. Bile so mešanica popularne psihologije, amaterske zgodovine in zlovoljnega tvorjenja mitov, ki je nisem prenašala. Zadnje, kar smo potrebovali, so bili zaostali, vase zagledani stereotipi o moškosti. Nisem namreč hotela krepiti imaginarne identitete »moških«, ki se je izoblikovala zaradi samega obstoja tega knjižnega žanra.

Navsezadnje sem se pustila prepričati, da se je vredno posvetiti knjigi, s katero bi dokumentirala in pojasnila raznolikost vzorcev spola pri moških. Tako bi morda lahko nekoliko prevladujočega slabega izraza nadomestili z boljšim. Ni pa je bilo lahko napisati. Predgovor sem datirala junij 1994, dva meseca po tistem, ko je Pam začela svojo dolgo borbo z rakom. Odkar sem se posvetila knjigi, smo se z družino trikrat selile po svetu, poučevala sem na treh univerzah v dveh državah, najina hči Kylie pa je obiskovala štiri različne šole. Kljub vsej turbulentnosti so vsi deli knjige napisani dosledno, kar je verjetno razlog, da je postala vplivna.

Moškosti so leta 1995 hkrati izšle v Avstraliji, Veliki Britaniji in Združenih državah. Vseповsod so jo recenzirali in zagotovo je vplivala na oblikovanje intelektualnega programa in utrjevanje raziskovalnega področja. Ugledni nemški recenzent jo je velikodušno imenoval »temeljna študija moškosti kot formativnega dejavnika sodobne družbene neenakosti, pa tudi ena najpomembnejših knjig na področju družbenih ved v zadnjih letih«. Leta 2003 so jo v Avstralskem sociološkem združenju izglasovali za eno od desetih najvplivnejših knjig v avstralski sociologiji. Zelo sem vesela, da se je knjiga razširila tudi v druge jezikovne skupnosti. Prevedena je že v švedščino (1996), italijanščino (1996), nemščino (1999 in 2000), španščino (2003) in kitajščino (2003), napovedan je prevod v japonščino.

Eno, kar sem upala, da bom dosegla z *Moškostmi*, je bilo pokazati, da študije moškosti in moških spolnih praks tvorijo celovito področje raziskovanja (ne pa tudi avtonomne znanosti). Skušala sem prikazati njegovo zgodovino, njegov kontekst, njegove konceptualne dileme

in nekaj njegovih praktičnih posledic. Seveda se to področje razvija dalje. Sama sem poskrbela še za nekaj prispevkov, vključno s članki o globalizaciji, utelešanju, izobraževanju, zdravju in spremembah, ki so zbrani v moji knjigi *The Men and Boys* (2000). Na podlagi dela vse številčnejših raziskovalcev se raziskovalno področje zelo zanimivo razvija, kar si bomo zdaj tudi pogledali.

Rast področja raziskovanja

Mednarodna raznolikost

Razprava v *Moškosti* je bila močno oprta na empirične raziskave, ki so se nakopičile v 80-ih in v začetku 90-ih let 20. stoletja in so večinoma opisovale izgradnjo moškosti v določenih okoliščinah. Med njimi so bile študije delovnih mest in šol (na primer Cockburn 1983, Heward 1988), študije seksualnosti in karier v športu (na primer Messner in Sabo 1990, Connell 1992a) ter zgodovinski pregledi spreminjajočih predstav o moškostih (Philips 1987). V teh študijah so nastali precej bolj podrobni, specifični in raznoteri pogledi na moške v odnosih spolov, kar je omogočilo odločilni premik naprej od dotlej prevladujočega abstraktnega okvira »spolnih vlog«.

Ta etnografski moment se je najprej pojavil v raziskavah angleško govorečega sveta, posebej v Avstraliji, Združenih državah in Veliki Britaniji. Tudi v srednji in severni Evropi so se feministične in gejevske raziskave začele zgodaj zanimati za spolno zaznamovane prakse moških. A v tej regiji so zavzeli drugačen pristop, večji poudarek je bil na anketnem raziskovanju in na načinu, kako se moške umešča glede na politiko enakosti spolov posamezne države (Metz-Göckel in Müller 1985, Bengtsson in Frykman 1988, Holter 1989). Vseeno so bile določene tematike skupne. Obe skupini raziskovalcev sta preučevali, na kakšen način so spremembe pri moških povezane s sodobnim feminizmom, prav tako sta si obe prizadevali raziskovanje moškosti uporabiti za razumevanje nasilja in borbo proti njemu.

V času, ko je izšla knjiga *Moškosti*, so se raziskave o moških in moškostih že mednarodno diverzificirale. Ta trend se je odtlej le pospešil. Kazalec globalne rasti področja so tako posamezne monografije kot tudi celotne raziskovalne zbirke, ki so se v zadnjih letih pojavile v številnih regijah in državah. Ob Združenih državah in Veliki Britaniji, kjer redno izhajajo zborniki, večinoma posvečeni omenjenima državama (med najboljšimi sta Kimmel in Messner 2001, Whitehead in Barrett 2001), velja omeniti naslednje:

- Japonska (Robertson in Suzuki 2003);
- Avstralija (Tomsen in Donaldson 2003);
- Nova Zelandija (Worth idr. 2002, Law idr. 1999);
- Južnoafriška republika (Morrell 2001b);
- Latinska Amerika (Olavarria in Moletto 2002, Gutmann 2001);
- Skandinavija (Fronesis 2001, Kvinder Kon in Forskning 1999);
- Bližnji vzhod (Ghoussoub in Sinclair-Webb 2000);
- Francija (Welzer-Lang 2000);
- Nemčija (Bosse in King 2000, Widersprüche 1998);
- podeželska območja razvitih držav (Campbell in Bell 2000);
- postkolonialni svet (Ouzgane in Coleman 1998);
- Brazilija (Ariha idr. 1998).

Na podlagi teh del se je etnografska dokumentiranost družbene konstrukcije moškosti izjemno diverzificirala, hkrati pa so vzniknila nova vprašanja o globalnih razlikah, integraciji in neenakosti, čemur se bomo kmalu posvetili. Leta 2000 je stekel prvi mednarodni raziskovalni projekt večjega obsega o moških in moškostih – evropski projekt CROME (Hearn idr. 2002a, 2002b), ki je postavil pomemben precedens za naprej.

Aplikativne raziskave

Še ena pomembna smer, v katero so šle spremembe, je porast aplikativnih raziskav, razvijanja politik in profesionalne prakse. Novo znanje o konstrukciji moškosti se začenja uporabljati v širokem naboru tematik. Osrednja področja, kjer je bilo nedavno uporabljeno, so:

- *Izobraževanje*. Na tem področju se upošteva formiranje moškosti v šolah, izoblikovanje identitete v mladosti, vprašanja discipline v šolah, nadlegovanja itn. ter učne težave fantov (Lingard in Douglas 1999, Martino in Pallotta-Chiarolli 2003).
- *Zdravje*. Oblikovanje spola je pomembno za zdravje in varnost moških in dečkov ter za vlogo moškega na reproduktivnem in seksualnem zdravstvenem področju (Schofield idr. 2000, Hurrelmann in Kolip 2002).
- *Nasilje*. Znanje o moškosti je pomembno za preprečevanje nasilja moških v različnih kontekstih, od družinskega in spolnega napada do institucionalnega nasilja in vojne (Breines idr. 2000, Kaufman 2001, Wöfl 2001).
- *Očevstvo*. Raziskave odnosa moškega do otrok, posebej kot očeta; težave v tradicionalnih moškostih in razvoju novih modelov očevstva in družinskih odnosov (Olavarría 2001, McKeown idr. 1999, Kindler 2002).
- *Svetovanje*. Razumevanje konstrukcije moškosti je pomembno za učinkovito svetovanje in psihoterapijo za moške, tako posamezno kot skupinsko, upoštevaje odnose spolov in specifičnosti spolov (Kupers 1993, Brandes in Bullinger 1996).

Intelektualne aplikacije

Na nekaterih znanstvenih področjih se razumevanje konstrukcije moškosti (včasih nenadoma) začeli obravnavati kot pomemben element za umevanje druge težave ali teorije. Dober primer za to so mednarodna diplomacija in razmerja moči, kar je dokumentirano v knjigi *The 'Man' Question in International Relations* (Zalewski in Parpart 1998). V praksi in raziskavah mednarodnih odnosov je prej veljalo za samoumevno, da so vsi ključni igralci – diplomati, ministri, generali, vodstveniki v podjetjih itn. – moški. Zdaj se je to izkristaliziralo kot pomembno vprašanje. O razlogih, zakaj so igralci v mednarodni politiki moči večinoma moški, in o morebitnih posledicah tega dejstva na področju diplomacije, vojne in miru se zdaj dejavno razpravlja.

Še en primer je prepoznanje, da je tako v kulturi imperializma (Gittings 1996) kot tudi v konstrukciji nacionalizma in nacionalnih identitet (Nagel 1998) prisotna dimenzija moškosti. V ameriški himni »The Star-Spangled Banner«, v avstralskih slovesnostih ob dnevu »Anzac« in v Slavoloku zmage se posebej slavi moško junaštvo – to pa nam pove nekaj pomembnega o procesih gradnje naroda in o vrsti družbe, ki pri tem nastaja.

Razprave in težave

Znanje o moškostih se je v zadnjih dveh desetletjih razvijalo izredno bliskovito, zato so raziskovalni dosežki s tega področja vredni upoštevavanja, vključujejo pa nove metode, nove predmete preučevanja in nove preučevane skupine. Hkrati so vzniknili problemi, praktične in konceptualne razprave so se izostrile.

Moški in moškost v središču pozornosti

Pri uporabi nekaterih raziskav moškosti so nastopile težave. Predvsem so se ostre razprave o osredotočenosti na moške in moškost pojavile na dveh področjih – v povezavi z družinskim in s seksualnim nasiljem ter v povezavi z gospodarskim razvojem v revnejših državah.

V obeh primerih gre za skrb, da bi osredotočenost na moške preusmerila vire stran od žensk, predvsem od tistih socialno posebej deprivilegiranih. White (2000) v preišljeni kritiki literature o moškosti ta tveganja opisuje v odnosu do politike 'spola in razvoja' v revnih državah. Moški in njihove prakse so na področju neenakosti spolov pri pomoči, izobraževanju in opolnomočenju del težave, zato bi morali biti tudi del rešitve. Obstaja pa tveganje: če moške spustimo v trenutno edino razvojno agendo, ki je pod ženskim nadzorom, bomo s tem le pripravili teren za povračilni udarec.

Problemi metode

Deskriptivne raziskovalne metode, ki so se razcvetele v valu raziskovanja moškosti približno v letih 1985–1995, se uporabljajo v mnogih novih

študijah. Kot je razvidno iz nedavnih monografij o mladosti (Olavarria 2001) in nasilju (na primer Hearn 1998), pa tudi iz prej navedenih raziskovalnih zbirk, so te metode še vedno produktivne.

A trenutno dajejo manj novih vpogledov kot prej. Z njimi dobivamo nenehno rastočo knjižnico opisnih študij, ki nam zagotavljajo pomembna razumevanja specifičnih okolij in problemov. Zdi pa se, da ne dobivamo tudi ustreznega porasta splošnih predstav o moških in moškostih.

V nedavnih raziskavah so dokumentirali različne oblike moškosti, ni pa jim uspelo pokazati, kako so te razporejene med populacijami. Tako recimo etnografske študije (na primer Poynting idr. 1998) izrazito nakazujejo, da so etnične razlike pri tvorjenju moškosti v okoljih, kot je multikulturalni zahodni Sydney, pomembne v družbenih sporih. Vendar takšne študije še ne merijo razlike. Potrebujemo namreč informacije o tem, kako so različne moškosti porazdeljene med različnimi družbenimi skupinami, kot so etnične skupnosti, regije ali družbeni razredi.

Tovrstne informacije bi lahko zagotovile presečne raziskave. Izvedli so jih v več državah – najbolj navdušujoča serija prihaja iz Nemčije (Zulehner in Volz 1998) –, a z izjemo norveške (Holter in Aarseth 1993) so vse po svojem bistvu raziskave *pogledov* na spol. Niso še povezane s konceptom moškosti kot *konfiguracija prakse*, kakor je to pojasnjeno v pričujoči knjigi. Zdi se, da potrebujemo novo vrsto kvantitativne študije, osnovane na modelu spolnih praks.

Razumeti hegemonijo

Koncept »hegemone moškosti«, na področje vpeljana v 80-ih in formalizirano s pričujočo knjigo, je vodilo za precejšnjo količino raziskav. Ker se danes srečuje z raznoterimi izzivi (Petersen 1998, Demetriou 2001, Jefferson 2002), je primeren čas, da o konceptu ponovno razmislimo – teorija spola, ki ga je zamejevala, se je precej spremenila (Connell 2002), poleg tega je na voljo mnogo bogatejši empirični material o moških in moškostih.

Še vedno pa potekajo ostre razprave, če naj koncept hegemone moškosti opustimo, prenovimo ali ponovno utrdimo. Po mojem mnenju

še vedno potrebujemo način za teoretizacijo spolno zaznamovanih razmerij moči med moškimi in za razumevanje učinkovitosti moškosti pri legitimizaciji spolnega reda. To je nujno potrebno, če naj se teorije moškosti povežejo s širšimi teorijami spola in če naj imajo kakršenkoli stik s praktičnimi vprašanji, kot je preprečevanje nasilja. Zato mislim, da je koncept hegemonie moškosti, kot smo ga razvili v tej knjigi, še vedno ključnega pomena.

Diskurzivni pristopi

Nedavno se je pojavil vpliven pristop, ki moškost obravnava kot diskurzivno konstrukcijo. Na to so vplivali foucaultovski poststrukturalizem, postmodernizem in diskurzivna psihologija (Petersen 1998, Wetherell in Edley 1999). Diskurzivne študije nakazujejo, da moški niso trajno zavezani določenim vzorcem moškosti, temveč v vsaki situaciji posebej izbirajo iz kulturnega repertoarja maskulinega vedenja (Wetherell in Edley 1999).

Collier (1998) v eni najboljših študij te vrste preizprašuje nedavni »obrat k moškosti« v kriminologiji na podlagi družbeno-konstruktivističnih predstav o moškosti. Trdi namreč, da preučevanje moškosti obvladujejo binarne delitve na biološki in družbeni spol, pa tudi drugi binarni pari (na primer moški/ženska, hetero-/homoseksualnost), kar bi bilo treba prekiniti.

Diskurzivno preučevanje moškosti je že pripeljalo do zanimivih empiričnih študij, kot so na primer psihološke raziskave, skupaj izdane v delu *Feminism and Psychology* (2001). Drug primer je subtilna kulturna analiza, s katero je Buchbinder (1998) zanimivo opredelil *odsotnosti* v prikazih moškosti.

Vendar imajo diskurzivni pristopi precejšnje omejitve. Ne podajajo nobenega pogleda na vprašanja ekonomske neenakosti in države, kar pa je po mnenju Lynne Segal (1997) ključno za spremembe moškosti. Koncept taktične izbire iz določenega repertoarja je težko povezati s študijami razvoja spolnih identitet v teku življenjskega cikla, ki nastajajo pod vplivom psihoanalize (na primer Chodorow 1994).